

Розуміння Христа чи богослов'я в текстах апостола Павла: стара і нова перспектива

Професор Даремського університету, Джон М. Барклі, в передмові до книги “Новый взгляд на Павла глазами реформаторов”,^[1] автором якої є Стивен Честер,^[2] пише слова, що вказують на унікальність дослідження: «Книга представляє собою захоплююче і переконливе дослідження, яке буде корисним для кожного читача». Корисність книги, яка отримала нагороду «Християнство сьогодні» в номінації «Біблійні дослідження», важко переоцінити. Адже дослідження є актуальним, корисним і цікавим як для професійного павлініста, так і для того, хто вперше знайомиться з історією дослідження листів апостола Павла.

Вже сама назва вказує на її полемічно-діалогічний характер в контексті павліністичних досліджень з «Новим поглядом на Павла», головним ідейним богословом якого був Е.П. Сандерс, а методологія бере свій початок з досліджень відомого богослова початку ХХ ст. Альберта Швейцера.^[3] До нового погляду також відносяться й інші сучасні богослови, відомі євангельським читачам пострадянського географічного простору, мова йде про Д. Данна, Р. Хейза, Т. Райта та інших. Книга

представляє собою суму доповідей й лекцій по історії рецепції на листи Павла. Значну частину дослідження було обговорено С. Честером в помісних церквах Глазго і Чикаго. Автор книги приділяє достатню увагу реформатським інтерпретаторам текстів апостола Павла. На його думку це є важливим в процесі розумінні текстів апостола сьогодні і може допомогти церкві в осмисленні власної місії.

Книга складається з чотирьох розділів, кожен з яких є підгрунтям і теоретичною основою для наступного. В першому розділі розглядається питання герменевтики тлумачення текстів Павла з часів Еразма і Лютера до сьогодні в контексті реформування середньовічної герменевтики. Другий розділ присвячений дослідженням текстів Павла та вкладу реформаторів в нове розуміння Павла. Особлива увага приділяється вченню про спасіння, про положення людей поза Христом, роль Закону, діл, благодаті та віри в контексті сотеріології Павла. Наступний розділ відкриває герменевтичні перспективи ключевих богословів Реформації: Лютера, Меланхтона та Кальвіна відносно питань виправдання та перебування в Христі.

^[1] Честер, С. Новый взгляд на Павла глазами реформаторов / пер. с англ. С.Каложного. — Ч.: Коллоквиум, 2018 — 515 с.

^[2] Стивен Дж. Честер професор Нового Завіту (павлініст) богословської семінарії

Норт парк (North Park Theological Seminary), Чикаго

^[3] Райт, Н.Т. Что на самом деле сказал апостол Павел. — М.: ББИ, 2004. — С. 14

Четвертий розділ присвячений порівнянню герменевтичних перспектив реформаторських богословів з дослідниками Нового погляду з метою узгодження поглядів. Мова йде про Річарда Хейза і його розуміння віри Ісуса Христа; Дугласа Кемпбелла і Боже вибрання та про Н.Т. Райта в контексті його дослідження «Павел и верность Бога».

Теоретично-методологічна основа базується на дослідженнях Х. Гадамера і його учня Х. Яусса, пов'язаних з історією рецепції. Останні вказують на важливість історії дослідження в розумінні текстів. Деякі ідеї взяті Честером в основу представлено дослідження. Мова йде про розвиток тлумачення протягом історії; окреслення сформованих традицій та також представлення суттєвих змін герменевтичних парадигм в рамках вже сформованих традицій.

На думку Честера, найбільший недолік більшості сучасних дослідників полягає в тому, що занадто велика увага приділяється першому століттю й сучасності, відкидаючи при цьому історичну перспективу розвитку тлумачення текстів Павла. Можна припустити, що С. Честер опонує вислову Н.Т. Райта як представнику Нового погляду, який навпаки закликає дивитися на тексти листів Павла очима першого століття і задавати питання двадцять першого.^[4] Автор книги не відкидає те, що представники Нового погляду подібні з поглядами реформаторів, подібно як і не відкидає їх вагомий внесок в павліністичну науку. Навпаки, Честер закликає до комплексного підходу при тлумаченні текстів апостола. Так, як реформаторська гер-

^[4] Wright, N. T. God's Plan and Paul's Vision. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: <<http://intotheexpectation.blogspot.com/2013/05/nt-wrights-justification.html>>

меневтика є в тіні Нового погляду, справедливим є показати основні риси реформаторського тлумачення корпусу текстів Павла, чому приділяється ключова увага. На думку Честера тільки після широкого аналізу тлумачень текстів Павла, які здійснені реформаторами, побачивши основні риси, можна створити платформу для серйозного діалогу між реформаторами та представниками Нового погляду. Мета діалогу полягає у відповіді на питання – хто краще зрозумів апостола Павла і чи є сенс взагалі шукати відповідь на поставлене питання.

Приділяється достатня увага середньовічній герменевтиці на прикладі Августина та основних полемістів ранньої Реформації Еразму і Лютеру в контексті їх діалогу про природу волі. Дічам Реформації Меланхтону і Кальвіну, які є основними розробниками реформаторського богослов'я. Піднімається питання самодостатності історико-критичного методу, його позитивні і негативні сторони в контексті досліджень текстів Павла. С. Честер критикує ідею пошуку богослов'я апостола Павла, як сукупність і систему ідей, використовуючи історико-критичний метод, показуючи, що реформатори намагалися віднайти, що сказав Дух Святий через тексти апостола. Зрозуміти Христа в словах Павла. Останнє є закликом до сучасних богословів, які мають звертати увагу не на ідеї, а на те, що є богонатхненним. Адже для Честера це і є ціль богословського тлумачення, на противагу прихильникам Нового погляду.

Перевагою представників Нового погляду, яку визнає Честер є більша богословська увага до іудаїзму Другого Храму, зокрема перших століть, та до інших культур, в порівнянні з іншими підходами протестантів. Також вказується на те, що представники Нового

погляду більш орієнтовані на еклезіологічну спільноту, як головну ціль християнської віри.

Щоб вирішити конфлікт інтерпретацій, Честер пропонує застосувати комплексну герменевтику. В основу потрібно взяти реформаторську герменевтику пошуку того, що Дух говорить через Павла в його текстах, а в методи реалізації критерії, які більш притаманні дослідникам Нового погляду, а саме історія, канонічна єдність та богословська актуальність.

Цінним для читачів євангельського контексту Східної Європи є те, що в дослідженні С. Честера представлено основні ідеї реформаторського богослов'я. Як і під час невідомими східноєвропейському євангельському читачу. Ідеї виражаються в наступних тезах: «Віра – це абсолютна довіра Богу» (див. с. 16); «Христос є сенс Писання і його головна тема» (див. с.33) та багато інших. В книзі піднімаються й інші питання реформаторського богослов'я, мова йде про канон та богонатхненність, питання авторства текстів Павла, й питання церкви та її місії.

До недоліків можна віднести підчас ігнорування сучасних досліджень і основних тенденцій, які притаманні епосі постмодернізму, де історія, часто є не цікавою і є прерогативою вузько спрямованих дослідників. Сучасним дослідженням притаманно робити акценти на причини і наслідки, джерела та ідеї, факти, і яке їх значення для сьогодення, минаючи історичні прошарки рефлексії та рецепції. Виникає враження, що ігнорується також і стара реформаторська ідея повернення до першоджерел, яка набула нового значення в контексті продовження рефор-

мування церкви, правда, останнє є більш притаманне євангельському богослов'ю. Також підпадає критиці ідея визначального впливу **на місію** церкви через огляд дослідження текстів Павла. На еклезіологічну свідомість і реалізацію церкви її місії, скоріш всього, впливають не рецепції рецепцій на листи Павла, а самі листи апостола, які і мають впливати на місіологічність церкви.

Книга «Новий взгляд на Павла глазами реформаторов» є яскравий приклад глибокої академічної рецепції історії досліджень текстів і богослов'я апостола Павла в діалоговому контексті, який мало представлений в євангельському середовищі східноєвропейського контексту. Цінність книги Стівена Честера полягає також і в його здатності об'єктивно оцінити різні школи та методології починаючи з об'єктивної критики власної традиції. Варто відмітити поєднання Честером широкого огляду з глибокою рефлексією досліджень Павла реформаторами і богословами Нового погляду. Книга є цікавою як для фахівців в сфері павліністичних досліджень, так і для пересічних читачів, які проявляють не академічну цікавість до історії, біблеїстики та богослов'я. Книга рекомендується дослідникам історії протестантського богослов'я, герменевтики та павліністики. Студентам бакалаврських і магістерських програм богословських навчальних закладів. Пасторам і проповідникам, які полюбляють проповідувати на тексти великого і відомого апостола і вчителя язичників, тексти якого мають глибоко осмислюватися кожним поколінням християн та богословів.

*Віталій Станкевич,
магістр богослов'я, аспірант кафедри
богослов'я та релігієзнавства НПУ
ім. М.П. Драгоманова. Київ, Україна*